

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio tertia. Vtru[m] verbu[m] diuinis dicatur personaliter an
essentialiter.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

de quo contingit dubitare non ita cum certa & expressa notitia, sed verbum secundum istos semper est cum expressa & certa notitia: ergo talis conceptus non est verbum.

32 Per idem patet ad tertium, quia sciens quod causa prima est, & errans & credens non esse causam primam, quantum de eisdem rebus forment conceptus suos, scilicet de causa prima & eius entitate, tamen conceptus non sunt similes, sed valde dissimiles & oppositi, quia vnus est actus intelligendi componens, & alius diuidens, nec per eos est ibi vnus conceptus existens in anima subiunctiue.

QVÆSTIO TERTIA.

Vtrum verbum in diuinis dicatur essentialiter an personaliter.

Tho. 1. q. 74. ar. 1.

Secundo queritur vtrum verbum in diuinis dicatur essentialiter an personaliter. Et arguitur quod personaliter, quia relatiua in diuinis dicitur personaliter, sed nomen verbi est relatiuum, ergo dicitur personaliter. maior patet, quia relatiuum distinguitur a correlatiuo. Omnis autem distinctio in diuinis pertinet ad personalia, quia essentialia & essentialia non distinguuntur. minor probatur per Aug. 7. de trin. ca. 13. vbi dicitur relatiue dicitur filius, & relatiue dicitur verbum & imago.

1 Item 11. 6. ca. 5. dicit sic: verbum solus filius accipitur, non simul pater & filius. Et in fine eiusdem cap. dicit sic, quod verbum de verbo dici non potest, quia non simul ambo verbum, sed solus filius. Sed illud quod conuenit vni soli personæ & non omnibus est personale & non essentialiale, ergo &c.

3 Ad id est quod dicit. 3. de tri. ca. 1. vbi loquens de patre dicit sic. Non enim est ipse verbum sicut nec filius nec imago, & ca. 2. dicit quod sicut filius ad patrem refertur & non ad seipsum, ita verbum ad eum, cuius est verbum refertur, verbum eo quippe filius quo verbum, & eo verbum quo filius, & multa consimilia inueniuntur dicta ab Aug. ex quibus videtur quod verbum dicatur personaliter & non essentialiter.

2 IN CONTRARIUM arguitur, quia sicut in diuinis est verbum sic & amor & sibi inuicem correspondent, sed amor dicitur essentialiter & non personaliter, ergo & verbum.

3 RESPONSIO. Circa questionem istam videnda sunt duo. Primum est quid sit verbum in diuinis, & ex hoc apparet secundum quod principaliter queritur, videlicet vtrum dicatur personaliter an essentialiter. Quantum ad primum sciendum quod in diuinis verbum est ipsemet actus intelligendi quo deo manifesta sunt omnia, quod pater primo autoritate Ansel. in monolog. vbi dicit quod dicere summo spiritui nihil aliud est quam cogitando intueri, intueri autem in deo dicit suum actum intelligendi. Istud autem necessarium est dicere quantum ad illos qui ponunt verbum in nobis esse actum intelligendi, quia illa quæ reperitur in deo, & in creaturis se habet proportionabiliter hinc & inde exclusis imperfectionibus a deo. sed verbum in deo reperitur communiter in deo & creaturis, ergo cum in creaturis sit impletus actus intelligendi, relinquitur quod idem sit in deo, precipue quia actus intelligendi dicit summam & vltimam perfectionem in omni natura intellectuali. Itē verbum est aliquod pertinet ad intellectum, vt intelligens est intellectio quacumque, vcl saltē intellectio expressa & perfecta, sed in diuinis non est intellectio nisi expressa & perfecta, cuius sufficientissima ratio est essentia diuina ita quod in cognitione diuina non sunt nisi hæc tria quæ sunt vni re, licet differant ratione, scilicet intellectus diuinus: & essentia eius quæ est primū obiectū eius sufficientissimē representatiuum sui & omnium aliorum, & ipsum intelligere perfectissimum. Quicquid autē aliud ponitur non pertinet ad intellectum vt est intelligens, quia dato quod nulla emanatio esset in diuinis adhuc Deus ita perfecte intelligeret se tunc sicut nunc, propter quod oportet quod verbum sit alterum tertium prædictorum. Constat autē quod non est intellectus nec obiectū vt sub hac ratione, ergo est ipse actus intelligendi &c. Quod etiam potest haberi ex dictis aliorum, dicunt enim quod emanatio verbi (quod ponunt quiddam productum) non est propter aliquam necessitatem intelligendi, sed solum propter naturalem quandam consequentiam, ex quo possumus arguere contra ea dupliciter.

4 Primum sic, hæc naturalis consequentia verbi producti,

aut est in omni intellectu perfecta & expressa, aut solum in diuina. Non in omni intellectu perfecta & expressa, quia si prima cognitio quæ habet intellectus nos ter de re sibi representata per speciem vel in phantasmate esset adeo perfecta quod nec perfectior nec alii habere posset proculdubio in nostro intellectu nihil ultra produceretur, & si fieret, frustra fieret: propter hoc enim attribuitur intellectui formare verbum secundum istos vt habeat aliquam cognitionem vel considerationem quæ a principio non habuit. Si verò hæc naturalis consequentia sit solum in cognitione diuina quæ a principio fuit perfectissima nec alia habere potest, mirum est vnde hoc habetur cum in nobis videamus oppositum vt dicta est. Concluditur enim hic idem ex oppositis & opposita ex eodem, idē ex oppositis, quia concluditur formatio verbi in nobis ex imperfectioe nostre primæ cognitionis, & idem concluditur in deo ex perfectione cognitionis. Similiter concluduntur opposita ex eodem quia si non possumus habere aliquam cognitionem de re nisi illam quæ habemus a principio non formaremus verbum. Deus autē qui talem habet format verbum, ergo oppositum concluduntur ex eodem, scilicet formare verbum & non formare verbum. Tales autem conclusiones sunt manifeste inconuenientes, ergo &c.

5 Secundo quia si verbum est in diuinis propter naturalem consequentiam emanationis & non propter aliquam necessitatem intelligendi, quia sine eo esset imperfecta intellectio & nunc etiam perintellegitur emanationi verbi, sequitur quod tale emanans non dicitur verbum, quia illud quo excludo, Deus æque perfecte diceret se & alia non esset verbum, quia dicere non est sine verbo sed excludo omni emanate realiter adhuc diceret se & alia æque perfecte, ergo nihil emanans realiter est verbum. minor patet ex dicto aliorum quia quod æque perfecte intelligit se & alia æque perfecte dicit se & alia, sed Deus æque perfecte intelligeret se & alia si nihil esset realiter productum in diuinis sicut nunc intelligit & nunc etiam non perfectius intelligit pater, quia producit aliud ex se etiam secundum istos, quia illud productum non est, vt dicunt, propter aliquam necessitatem intelligendi, quasi pater sine illo productum non intelligeret, aut non ita perfecte, sed tantum propter naturalem consequentiam, vnde & perfecta cognitio præintelligitur huic emanationi, quare &c. Patet ergo primum principale, scilicet, quid sit verbum mentale tam in nobis quam in deo, quia est ipsemet actus intelligendi.

6 EX HOC autem iam patet secundum, scilicet vtrum verbum dicatur personaliter an essentialiter in diuinis. Dico enim quod verbum de vi nominis & proprie dicitur aliquid essentialiale & non personale. Ex appropriatione tamē trahitur ad personale sicut sapientia. Primum patet, quia illud quod non importat aliquam realem emanationem, nec actiue nec passiuē, sed tantum secundum rationem non est aliquid personale, sed verbum in diuinis est huiusmodi, ergo &c. maior patet, quia persona & omnia alia personalia pertinent ad emanationes. minor similiter patet, quia verbum vt visum est prius est actus intelligendi: emanatio autem actus intelligendi ab intelligente, & verbum a dicente quod idem est non est realis emanatio in diuinis, sed tantum secundum rationem. Intelligere enim non est producere intellectioem tanquam rem distinctam, sed est habere intellectioem, & dicere non est producere verbum realiter distinctum, sed est habere in se verbum, & hæc in deo nullam realem distinctionem habent, quare patet quod verbum de vi vocis & proprie non dicitur aliquid personale, sed potius essentialiale sicut & amor.

7 Item dicere non est actus personalis: ergo verbum non est aliquid personale: consequentia patet, quia verbum & dicere correspondēt sibi vel tanquam idē, vel sicut actio & productum per actionem. probatio antecedentis, quia nullus actus personalis conuenit tribus personis, aut cadit super creaturam vel reflectitur super personam a qua est vel cuius est vt agentis, sed dicere conuenit omnibus personis, cadit etiam super creaturam, sicut super personam diuinam, reflectitur etiam super personam dicentem. Quilibet enim persona dicit se & aliam creaturam: ergo &c. maior patet, quia omnis actus personalis est actus quo producit persona & non creatura. Et quia nulla persona a seipsa producit: ideo actus personalis non potest conuenire personæ quæ nihil

nihil producit, nec potest cadere super creaturam que per eam non producitur, nec super personam a qua est, quia illa seipsam non producit, minor similiter pater, quia cuiuslibet personae competit dicere mentale respectu sui & creaturae. Quilibet enim dicit se & creaturam, ut dictum est, sequitur ergo conclusio.

9 Sed adhaec dicunt quidam quod dicere dupliciter sumitur. Vno modo prout dicere est idem quod verbum producere & sic est actus notionalis, nec competit cuiuslibet personae, sed tantum patri, nec illi competit sic dicere respectu sui vel creaturae, sed solum respectu filii qui est verbum. Hoc enim modo pater dicit verbum, id est, producit filium, non autem dicit se vel creaturam: & huic dicere respondet verbum tanquam terminus productus & uterque dicitur personaliter. Alio modo dicere sumitur pro eo quod est manifestare per verbum vel in verbo, & sic dicere est actus essentialis & conuenit cuiuslibet personae respectu sui & aliorum: quilibet persona enim manifestat se & alia in verbo: & huic dicere non respondet verbum tanquam idem vel tanquam terminus per ipsum productus, sed est forma (ut sic loquar) per primum dicere producta in qua reducitur & manifestantur omnia: ideo non valet argumentum.

10 Sed istud non videtur bene dictum. Primo: quia sicut nullus dicit vocaliter accipiendo dicere pro manifestare nisi per verbum suum vocale & non per verbum vocale ab alio prolatum: ita videtur quod nullus dicat mentaliter nisi per verbum suum mentale a se mentaliter prolatum & non per verbum mentale ab alio prolatum. Si ergo verbum in diuinis sit tantum personale, puta filius, sequitur quod in tali verbo vel per tale verbum non dicit vel non manifestabit se nisi pater. Cōstat autem quod quilibet persona dicit se & alia proprie accipiendo dicere pro manifestare: ergo dicit se & alia alio verbo quam sit verbum a solo patre productum. Illud autem non potest esse nisi verbum essentialiter sumptum quod est proprie actus intelligendi qui est verbum a quolibet persona dicente prolatum quae prolatio est non secundum rem sed secundum rationem. Secundum quia in verbo sumpto pro filio nihil manifestatur nisi ratione essentiali & non ratione proprietatis personalis: sed nihil habet rationem verbi proprietatis nisi ut habet rationem manifestatiui: ergo filius non habet rationem verbi nisi ratione essentiali vel alicuius essentialis & non secundum aliquid personale: patet ergo quod verbum de vi vocis & proprietate est aliquid essentiali.

11 Secundum patet: sicut quod appropriatione trahitur ad personale sicut sapientia, nos enim deuenimus in cognitione diuinorum ex creaturis. Et ideo sicut videmus in trinitate creaturae, quae attenditur secundum memoriam, intelligentiam, & voluntatem, quod primum procedens est actualis notitia quae est verbum vltimum procedens est amor, sic primae personae procedenti in diuinis appropriamus nomen verbi, personae autem vltimo procedenti appropriamus nomen amoris, licet tamen verbum quae amor essentialiter dicantur. Nullus ergo debet imaginari quod filius procedat a patre per actum dicendi mentalis, & ideo fiat verbum proprie, & Spiritus sanctus a patre & filio per actum voluntatis, & ideo fiat amor proprie, quia circumscriptionis omnibus actibus intellectus & voluntatis adhuc essent in diuinis generatione filii & processio Spiritus sancti per actus competentes naturae propter suam fecunditatem, ut dictum fuit supra. di. 6. Sed talia nomina eis aptantur propter illa quae videtur in trinitate creaturae. Secundum hunc sensum accipiendum est quod dicit Augustinus quod in trinitate non dicitur verbum nisi filius, nec donum nisi Spiritus sanctus. Et tamen constat quod donum potest competere alteri quam Spiritus sancto, puta filio, quia filius datus est nobis, nihil autem datur quod non sit donum. Competit etiam patri: Cui de ipso scriptum sit Luc. 2. Iusturandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, &c. Sed propter causam prius dictam appropriatur soli Spiritui sancto, & verbum soli filio.

Solutio argumentorum ante oppositorum.

12 **Q**UAE appropriatio in tantum per consuetudinem inoleuit, ut haec quae in principio argumenti sunt adducta ad quaestionem inueniantur ab Augustino & quaedam similia ab aliis doctoribus, quauis de vi vocis verbum mentale tamen in nobis quae in deo sit ipsemet actus intelligendi, qui est aliquid essentiali. Nec mirum, quia apud homines omnes sola tertia persona in diuinis vocatur Spiritus sanctus, & hoc est ex consuetudine loquendi, quia de vi vocis pater est spiritus & filius est spiritus, & uterque est sanctus: unde vbi quae inuenitur

quod esse verbum est proprium filii, & esse donum est proprium Spiritus sancti, & tertiae personae est proprium esse Spiritus sancti, exponendum est proprium, id est appropriatum ex vniuersali consuetudine loquentium & scribentium, quam expositionem inuenit Augustinus ubi dicit quod pater est charitas, & filius charitas, & tamen Spiritus sanctus ipse charitas nuncupatur, quod non est intelligendum quod sic proprie competat Spiritui sancto quod non competat aliis, quia esset contradictio in dictis eius. Sed proprie competit, quia appropriat. Per hoc patet responsio ad obiectionem.

DISTINCTIO XXVIII.

Sententia huius distinctionis, & primo in generali.

Praeterea considerari oportet. Superius magister determinauit de proprietatibus personalibus. Hic vero determinat de proprietatibus vel notionibus personarum quae non sunt personales. Et diuiditur in duas. Nam primum determinat de proprietatibus quae importantur per hoc nomen ingenuus, scilicet de innascibilitate quae est proprietatis personae, quauis non sit personalis. Secundum de communi inspiratione quae non est proprietatis personae nec personalis. Secunda incipit ibi: In principio. 29. dist. Praeterea aliud nomen. Prima est principalis sectionis. Et diuiditur in tres. Primo ostendit qualiter dicatur pater ingenuus. Secundum quomodo conuenit genitum filio. Tertium subiungit quoddam incidens. Secunda ibi: Sciendum est igitur. Tertia ibi: Illud etiam sciri. Prima diuiditur in tres partes. Primo ostendit quod sancti vtebatur hoc vocabulo, siue nomine ingenuus. Secundum quomodo hoc nomen aliquid quando ab eis tacebatur. Tertium mouet dubitationem manifestam. Secunda ibi: Illud autem tacere non oportet. Tertia ibi: Praeterea queri solet. Prima iterum diuiditur in tres. Primo ostendit quomodo ingenuus in diuinis accipitur. Secundum mouet incidentem dubitationem. Tertium ostendit quae proprietates per hoc nomen ingenuus importatur. Secunda ibi: Solet queri. Tertia ibi: Si autem vis scire. Haec est diuisio & sententia in generali.

2 **I**N SPECIALI vero sic procedit Magister, & proponit primum quod hoc nomen ingenuus aliam dicit proprietatem quam hoc nomen pater, potest enim aliquis esse pater, & tamen non ex eo est ingenuus, quia multi geniti genuerunt, & potest esse ingenuus non tamen pater: proponit etiam quod ingenuus relatiue dicitur in diuinis. Ingenuus idem est quod non genitus, non genitus autem pertinet ad relationem sicut et genitus, quia negatio predicamentum non mutat. Et dicitur ingenuus relatiue ad non generantem sicut genitus ad generantem. Postea querit, verum Spiritus sanctus possit dici ingenuus, sed quibusdam videtur quod sic, quia significatio est eadem utrobique. Aliis videtur quod non, quia ingenuus priuat omne principium. Non autem sic priuat hoc quod est non genitum. Aug. autem videtur pro eodem accepisse, non quia omnino sint idem, sed quia vnum est quasi interpretatio alterius. Deinde queritur quae proprietates importetur nomine ingenui, & dicit quod nomine ingenui innascibilitas importatur. Postea dicit quod hoc nomen ingenuus aliquando a sanctis tacetur, quia enim Arriani ex diuersitate quae est inter genitum & non genitum concludunt diuersitatem naturae. Ideo Ambr. non voluit uti hoc nomine ingenuus. Multa enim oportet aliquando subterfieri propter calumniam. Postea querit verum diuersum sit esse genitum, & non genitum. Et dicit quod si diuersitas referatur ad actum essentiali non sunt diuersa. Si vero ad proprietatem personalem diuersa sunt. Deinde dicit quod cum dicitur filius nata sapientia, relatio importatur, licet videatur ad essentiali pertinere. Et tamen sane est intelligendum quod cum dicitur nata sapientia, sapientia non dicit essentiali paternam, sed hypostasi habentem essentiali. Vltimum dicit quod licet dictum sit quod sapientia nata & natura imaginis relatiue dicitur, tamen essentialiter accipitur, ut quando accipitur pro ipso exemplari naturae diuinae, ad cuius imitationem & similitudinem factus est homo. Haec est sententia in speciali.

QUESTIO PRIMA.

Vtrum ingenuus vel innascibile sit notio patris.

Tho. 1. q. 33. ar. 4.

Circa distinctionem istam primum queritur de proprietate ingenui & innascibilitatis. Secundum de imagine. Circa primum queruntur duo. Primum est verum ingenuus